

Replik til Bernard Eric Jensen

AF

ANDERS HOLM THOMSEN

»Ved at satse på at skabe historisk bevidsthed risikerer vi at begynde en indoktrineringsdebat.«

(Lars Haastrup, seminarielektor, 1990)¹

I betragtning af, at lektor Bernard Eric Jensen, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole (Aarhus Universitet) beskylder undertegnede og lige-sindede for, at vi ikke »tør binde an med en faglig debat«, kan det undre, at han har tøvet et til to år med at svare på mine artikler fra 2006 og sommeren 2007. Især når han mener, at jeg fremstiller hans arbejde med udvikling af den såkaldte historiebevidsthedsteori fejlagtigt.

Ja, der bruges sandelig »mange resurser« i uddannelsessystemet. Det skal heller ikke være en hemmelighed, at jeg mener, vi prioriterer dem helt forkert. Men når der nu engang er så mange ressourcer, hvordan kan det så være, at repræsentanter fra skoleverdenens teoretiske fyrtårn, Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, tilsyneladende forsømte at være til stede ved forsvaret af min ph.d.-afhandling? Jeg savnede dem virkelig, spejdede og spurgte ud i salen efter dem! Men ingen reagerede på opfordringen og stillede alle disse kritiske spørgsmål.

Det ville ellers have været den oplagte anledning, dengang for et år siden. Ikke mindst fordi en stor del af BEJ's kritik især vedrører det tidsrum, der er angivet med titlen på min ph.d.-afhandling, som han da også nævner på første side: *Undervisningsfaget historie under forandring fra kanonfag til elevcentreret fag – med særlig fokus på debatten om historiebevidsthed og dens forhistorie 1971-1996* (2007). De to HT-artikler omhandler pri-

¹ Lars Haastrup: »Ud med fagdidaktikken«, i: *Historie og Samtid* (udgivet af Dansk Historielærerforening), 1990, nr. 3, s. 92.

mært perioden 1978-84. BEJ's eget engagement i debatten begynder da også først for alvor omkring 1984, da han blev ansat som lektor ved Lærerhøjskolen.

I min replik vil jeg derfor fortrinsvis koncentrere mig om den brede sammenhæng, selvom meget andet kunne indvendes mod BEJ's fremstilling og begrebsgymnastiske detaljer. En mere omfattende argumentation med endog mere vidtgående konklusioner kan findes i min debatbog *Hvem ejer skolefaget Historie? En kritik af overgreb på kulturarv og fagtradition*, der meget apropos har Pieter Bruegel d.æ.'s flotte renæssancemaleri *Babelstårnet* på omslaget.²

Men i nærværende sammenhæng handler det i særdeleshed om læsning og fortolkning af fagformålet 1994. Det fremgår således af både BEJ's afsæt og afslutning, at han her især interesserer sig for betoningen eller fortoningen af det nationale. Jeg har imidlertid også haft et fagligt fokus på det store indoktrineringspotentiale, som historiebevidsthedsbegrebet rummer. Pr. definition lægger det op til, at *skolefaget* skal inddrage »fremtid« som genstandsfelt, der så oven i købet er eksplicit nævnt i det pt. gældende fagformål af 1994. Det muliggør ideologisk manipulation. For fremtiden kan vi ikke sige noget fagligt om. Desuden er vi ikke enige om, hvordan den ideelt skal formes.

Især i skolefaget bør der være et armslængdeprincip eller en urørlighedszone. Skolen er forældrenes og ikke uddannelseseksperternes og pædagogernes. Derfor er en bindende historiekanon, afspejlet i en kort og koncis læseplan, reelt en slags værn mod smagsdommeri. Dermed får forældrene mulighed for at diskutere og få indsigt i, hvad der foregår i skolen.

På den baggrund er det naturligvis heller ikke ligegyldigt, om Danmarks historie og dansk kultur forekommer og *vel at mærke* »eksplicit« nævnes i *fagformålet*, som det da også konsekvent har været tilfældet gennem det 20. århundrede og frem til 1994. Danmark er trods alt stadig et af de mest nationalt homogene lande i Europa. Så jeg fastholder selvfølgelig, at det var et »kulturrevolutionært« og »skolehistorisk epokegørende« skridt at stryge det »eksplicit« nationale i fagformålet.

Fagformålet har *som sådan* naturligvis en så vigtig signalværdi for hele ånden og retningen i det (sædvanligvis) efterfølgende læseplansarbejde, at det nationale her fremhæves klart og entydigt. Således er det da heller ikke overraskende, at netop det forrige fagformål af 1975, som Ritt Bjerregaard lod formulere, afstedkom heftige angreb fra de mest venstreorienterede debattører, i særdeleshed på grund af passagen om,

² Anders Holm Thomsen: *Hvem ejer skolefaget Historie? En kritik af overgreb på kulturarv og fagtradition*. Informations Forlag 2008.

»at eleverne bliver fortrolige med den tradition, det danske samfund og kulturliv bygger på« – som omtalt i min artikel om »Skolemarxismens kulmination og debatten om faghæftet 'Historie 1981'«. ³

BEJ forsøger sig med, hvad der i dette lys må ses som et debatteknisk røgslørs-trick ved at henvise til de ligeledes bindende centrale kundskabs- og færdighedsområder (CKF), også fra 1994, hvor det danske element så til gengæld rigtignok nævnes eksplicit: »Dansk historie skal stå centralt i historieundervisningen. Eleverne skal endvidere lære at se Danmarks historie i sammenhæng med resten af Nordens, Europas og Verdens historie. De skal tillige lære at anskue dansk historie fra andre kulturers synsvinkel«.

Men bemærk i øvrigt formuleringen: »Dansk historie skal stå centralt« (sammen med alt mulig andet?). Det er altså ikke nødvendigvis det centrale omdrejningspunkt. Faktisk er CKF en rodebutik af især »færdigheder« og særdeles brede »kundskabsområder«. Det gør således ikke nogen videre forskel, at CKF er bindende, til forskel fra Bertel Haarders »Centrale kundskabsområder« (CKO) fra 1984. ⁴

CKO havde – trods den kun vejledende status – en mere klar retningsanvisende betoning af Danmarkshistoriens særstilling, lidt ligesom Den Blå Betænkning (1960) med det beundringsværdigt klare og korte historieafsnit (s. 117-122), der placerede Danmarks historie som kerne-stoffet – struktureret kronologisk og med udblik til omverdenen. CKO var desuden indskrevet direkte i læseplansafsnittet til forskel fra dokumentet af 1994. Reelt er CKF-betegnelsen misvisende – ligesom BEJ's svar.

Afslutningen på BEJ's citat fra CKF, »at anskue dansk historie fra andre kulturers synsvinkel«, er ganske sigende. Det rummer en meget ambitiøs prioritering af det multikulturelle og dermed også nedprioritering af det danske, for skolebørn kan naturligvis ikke forventes at have stort forhåndskendskab til forældrenes danske kulturarv.

Karakteristisk herfor skrev læseplansudvalgsmedlem, lektor ved Danmarks Lærerhøjskole, Vagn Oluf Nielsen: »For det andet blødes der i afsnittet om centrale kundskabs- og færdighedsområder noget op for Danmarks histories placering i undervisningen.« Tidstypisk uddybede han begrundelsen for denne nedprioritering af det nationale sammenlignet med tiden før 1994: »Eleverne skal nu også prøve at se på Danmarks historie med andres øjne, og det er et ønske som bl.a. er affødt

³ *Historisk Tidsskrift* bd. 106, 2006, s. 143-144.

⁴ Anders Holm Thomsen: »Faghæftet 'Historie 1984' og paradigmeskiftet i historiedidaktikken«, i: *Historisk Tidsskrift* bd. 107, 2007, s. 149-183, CKO-bilag, s. 182-83.

af den kendsgerning, at Danmark ikke længere er så etnisk og kulturelt ensartet som, som det har været tidligere«. ⁵

At jeg ikke har fremhævet CKF-citatet, har intet med en skjult dagsorden at gøre. I den omtalte debatbog er citatet bragt og behandlet s. 61-62. Dette er også tilfældet i min ph.d.-afhandling s. 184 – og CKF er her behandlet generelt s. 181-86. Men jeg syntes af de nævnte grunde ikke, at det var relevant for artiklerne. Det hører dog med, at BEJ allerede året efter sin ansættelse gav et interview i tilknytning til den nye studieordning for cand.pæd.-studiet (1985), hvori han tilsluttede sig den historiebevidsthedsteori, der prægede denne og dens såkaldt frigørende og utopiske dimension. ⁶

BEJ er således tydeligvis i færd med en kosmetisk skindiskussion. Derfor skal jeg alene for god ordens skyld nøjes med at tilføje, at jeg faktisk også har behandlet BEJ's »skalabegreb« og særlige teoridannelse, bl.a. i min afhandling s. 159-61. I debatbogen (s. 57) sætter jeg endog fokus på de finere nuancer med hensyn til BEJ's positionering gennem tiden, idet han i sammenhæng med et angreb på Haarders CKO-læseplansafsnit citeres for følgende: »Der må graves i vore holdninger til f.eks. svenskere og tyskere, for ikke at tale om indvandrere og flygtninge. Vi må forsøge at finde ud af, hvor fjende- og skræmmebillederne kommer fra, og hvad der holder dem i live.« Frem for centrale kundskabsområder anbefalede BEJ interessant nok »fælles centrale problemfelter«. ⁷

Med dette »vi« anerkendte BEJ, at han – ligesom Sødring – havde et kollektivt forpligtende anliggende, som han da også i samme artikel (s. 161) formulerede: »Historiebevidstheden bruges til at indkredse og tolke den fælles erfaring, til at klarlægge de fælles normer og forpligtelser samt til at udstikke fælles håb og visioner«. Så det tør da siges, at BEJ har ret i noget: »Det afgørende er, hvordan udtrykket elevernes »egen kultur« skal tolkes«. Det får så være, at BEJ trods sit åbne skalabegreb og sind muligvis også opfatter debatbogen og disse citater som »brud på god citatskik og debatredelighed«.

Til gengæld reagerede undervisningsminister Bertel Haarder prompte på den første HT-artikel om »Skolemarxismens kulmination og

⁵ Vagn Oluf Nielsen: »Historien om de vejledende læseplaner«, i: Karsten Schnack (red): *Læseplansstudier 1*, 1994, s. 20.

⁶ Niels Holm Svendsen: »Historiebevidsthed: Fortidsfortolkning Nutidsforståelse Fremtidsforventning« (interview med Bernard Eric Jensen, DLH), i: *Historie & Samtidsorientering* (udgivet af Dansk Historielærereforening), 1985, nr. 5, s. 503-16.

⁷ Bernard Eric Jensen: »Historie i og uden for skolen«, i: *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 1989, nr. 3, s. 165.

debatten om faghæftet 'Historie 1981': »Du har kilderne i orden, og jeg mener ikke, jeg kan korrigere dig på et eneste punkt«. ⁸ Men er man en anelse paranoid, kan den korrespondance sikkert også ses som udtryk for farlig borgerlig konspiration og »kampagne«.

⁸ Bertel Haarders brev til undertegnede af 25. september 2006. Haarder har sagt god for offentliggørelse.